

Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ

Σπύρος Α. Μοσχονάς

Γλώσσα – σκέψη: Γλωσσική σχετικότητα

30/3/2023

Γλωσσική σχετικότητα

» «[η] γλώσσα είναι οδηγός για την “κοινωνική πραγματικότητα”. [...] Τα ανθρώπινα όντα δεν ζουν στον αντικειμενικό κόσμο μόνο, ούτε μόνο στον κόσμο της κοινωνικής δραστηριότητας, όπως συνήθως τον εννοούμε, αλλά, σε μεγάλο βαθμό, βρίσκονται στο έλεος της συγκεκριμένης γλώσσας που έχει γίνει το μέσο έκφρασης για την κοινωνία τους. [...] Οι κόσμοι στους οποίους διαφορετικές κοινωνίες ζουν είναι διαφορετικοί κόσμοι, όχι απλώς ο ίδιος κόσμος με διαφορετικές ετικέτες». (E. Sapir)

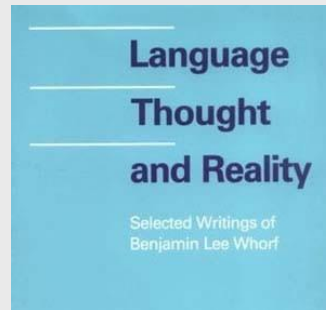
Γλωσσική σχετικότητα

» «Ανατέμνουμε τη φύση σύμφωνα με όσα μας υπαγορεύει η μητρική μας γλώσσα. Τις κατηγορίες και τα είδη που απομονώνουμε από τον κόσμο των φαινομένων δεν τα βρίσκουμε εκεί, διότι δεν κοιτάζουν τον παρατηρητή καταπρόσωπο· αντιθέτως, ο κόσμος μάς παρουσιάζεται σε μια καλειδοσκοπική ροή εντυπώσεων που πρέπει να οργανωθεί από τον νου μας – κι αυτό σημαίνει, κατά μεγάλο μέρος, από τα γλωσσικά συστήματα στον νου μας».

(B. L. Whorf)

«[η] `αρχή της γλωσσικής σχετικότητας' [...] σημαίνει, χωρίς τεχνικούς όρους, ότι *οι χρήστες έκδηλα διαφορετικών γραμματικών κατευθύνονται από τις γραμματικές αυτές προς διαφορετικά είδη παρατηρήσεων και διαφορετικές αξιολογήσεις εξωτερικά παρόμοιων ενεργειών παρατήρησης, και συνεπώς δεν είναι ισοδύναμοι παρατηρητές αλλά πρέπει να καταλήγουν σε κάπως διαφορετικές αντιλήψεις του κόσμου*». (B. L. Whorf)

«Λαϊκές» αντιλήψεις (Pullum, «The Great Escimo Vocabulary Hoax»)

Ορισμένες γλώσσες έχουν «πλουσιότερο/φτωχότερο» λεξιλόγιο σε ορισμένα πεδία· λ.χ., λέγεται ότι «η» εσκιμό έχει περισσότερες λέξεις για το χιόνι απ' ό,τι η αγγλική.

Σύμφωνα με τον G. Pullum, οι βασικές λέξεις για το χιόνι στην εσκιμό είναι:

- α) εκατό περίπου   β) οπωσδήποτε ξεπερνούν τις πενήντα   γ) δώδεκα περίπου (στη Yupik)
- δ) επτά, με τις σημασίες: 1: 'falling', 2: 'on the ground', 3: 'packed hard', 4: 'slushy', 5: 'flying', 6: 'whirling', 7: 'falling and falling again and again'
- ε) πέντε, όσες και στην αγγλική, με αντίστοιχες σημασίες: 1. **snow**, 2. **slush**, 3. **sleet**, 4. **avalanche**, 5. **blizzard**
- ς) τέσσερις: 1. **aput** 'snow on the ground', 2. **gana** 'falling snow', 3. **piqsirpoq** 'drifting snow', and 4. **qimuqsuq** 'snow drift'
- ζ) παράγωγες από μόλις δύο ρίζες: 1. **qanik**, 'snow in the air' ή 'snowflake', 2. **aput**, 'snow on the ground'.

Λέξεις για το χιόνι στ' αγγλικά:

- » sposh, grue, blizzard, onding, skift, graupel, névé, firnification, corn snow, sleet

«Λαϊκές» αντιλήψεις: «αμετάφραστα»

Φιλότιμο = η οξυμένη αίσθηση της αξιοπρέπειας, της τιμής και του καθήκοντος, ένα πλέγμα αρετών που προϋποθέτει σεβασμό και βαθιά προσωπική ελευθερία. Ένας προσωπικός εγωισμός, ευθιξία.

Χαρομολύπη = είναι το ανάμεικτο συναίσθημα της χαράς και της λύπης. Μια τέτοια περίπτωση είναι ταρελθόν.

Gluggaveður – Icelandic

Weather that looks beautiful but is unpleasant to be in.

Saudade – Portuguese

Much like hiraeth, this is the longing for something beautiful that's now gone.

L'esprit d'escalier – French

Literally 'the spirit of the stairs' this is when you think of the perfect come back or retort after the conversation has happened.

Dustsceawung – Old English

The thought that dust used to be other things, and realisation that everything will ultimately end up as dust.

Mokita – Kivira

A painful fact that everybody knows but does not mention to avoid causing more pain or embarrassment.

Friolero – Spanish

Somebody who is very sensitive to the cold.

Verschlimmbessern – German

Accidentally making things worse when trying to mend or

Gökotta – Swedish

Waking up early to hear the first birds sing.

12 untranslatable words (and their translations)
David Shariatmadari

Ψευδο-επιστημονικές αντιλήψεις: «αναπρογραμματισμός»

Change Your Words, Change Your Life

Τι σημαίνει Νευρο-Γλωσσικός Προγραμματισμός;

Νευρο- Αναφέρεται στο μυαλό μας και το νευρικό σύστημα. Οι σκέψεις μας επηρεάζουν το σώμα μας και αντίστροφα.

"NLP":

Γλωσσικός- Αναφέρεται στις λέξεις και πώς τις χρησιμοποιούμε. Πώς επηρεάζουν τις σκέψεις μας διαμορφώνονται από τις λέξεις που **≠** διαλέγουμε.

Προγραμματισμός- Αναφέρεται στην επεξεργασία της πληροφορίας. Μέσα στη διαδρομή της ζωής συλλέγουμε διαφόρων ειδών «προγράμματα». Όπως ένας υπολογιστής εκτελεί όλες τις οδηγίες του προγράμματος, έτσι και οι άνθρωποι τείνουμε να πράττουμε σύμφωνα με τον τρόπο που μας έχουν «προγραμματίσει» οι εμπειρίες μας.

Η γλώσσα και οι λέξεις που χρησιμοποιούμε έχουν μεγάλη σημασία. Γιατί οι σωστές λέξεις μπορούν να αποτελέσουν κίνητρο για την αναζήτηση της ευτυχίας και της επιτυχίας σου. Αντίστοιχα, οι λάθος λέξεις και φράσεις στέκονται εμπόδιο στο δρόμο προς την επιτυχία σου. Αλλάζοντας λοιπόν το λεξιλόγιό σου, αλλάζεις και τις πιθανότητες για επιτυχία.

ift Could

ered and ruin our

Διαχειριστική αντίληψη: διαφήμιση

WORDS
THAT
CHANGE
MINDS

Masterying the

Science News

from research organizations

Language study reveals best words to use when selling products

A "gent" can expect to pay twice as much as a "man" and "authentic" products fetch up to 50 per cent more than "genuine" ones, according to unique academic analysis of the language used on eBay.

Abolish racist language

Words matter
language that
you spot and

GENDER INCLU	
Subjective	Objective
She	Her
He	Him
They	Them
Ze/Zie	Hir
Xe	Xem
Ver	Vir
Per	Per
E/Ey	Em
Fae	Faer
Ae	Aer
Elle	Elles

ΟΔΗΓΟΣ ΧΡΗΣΗΣ

ΜΗ ΣΕΞΙΣΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΣΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Πολιτική ορθότητα: οικειοποίηση

Ι ΜΑΛΛΙΑ
ΚΑΙ ΑΝ ΟΝΕΙΡΕΥΕΣΑΙ
ΕΙΜΑΣΤΕ
ΔΙΠΛΑ ΣΟΥ

PANTEM

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

#Η

ΕΛΛΑΔΑ
10.03.2022 | 17:25

Η καμπάνια της Τράπεζας Πειραιώς για την έμφυλη
ισότητα

Πολιτική ορθότητα: υπερβολές;

Stop Using Anti-Animal Language

Instead of:

“Kill two birds with one stone.”

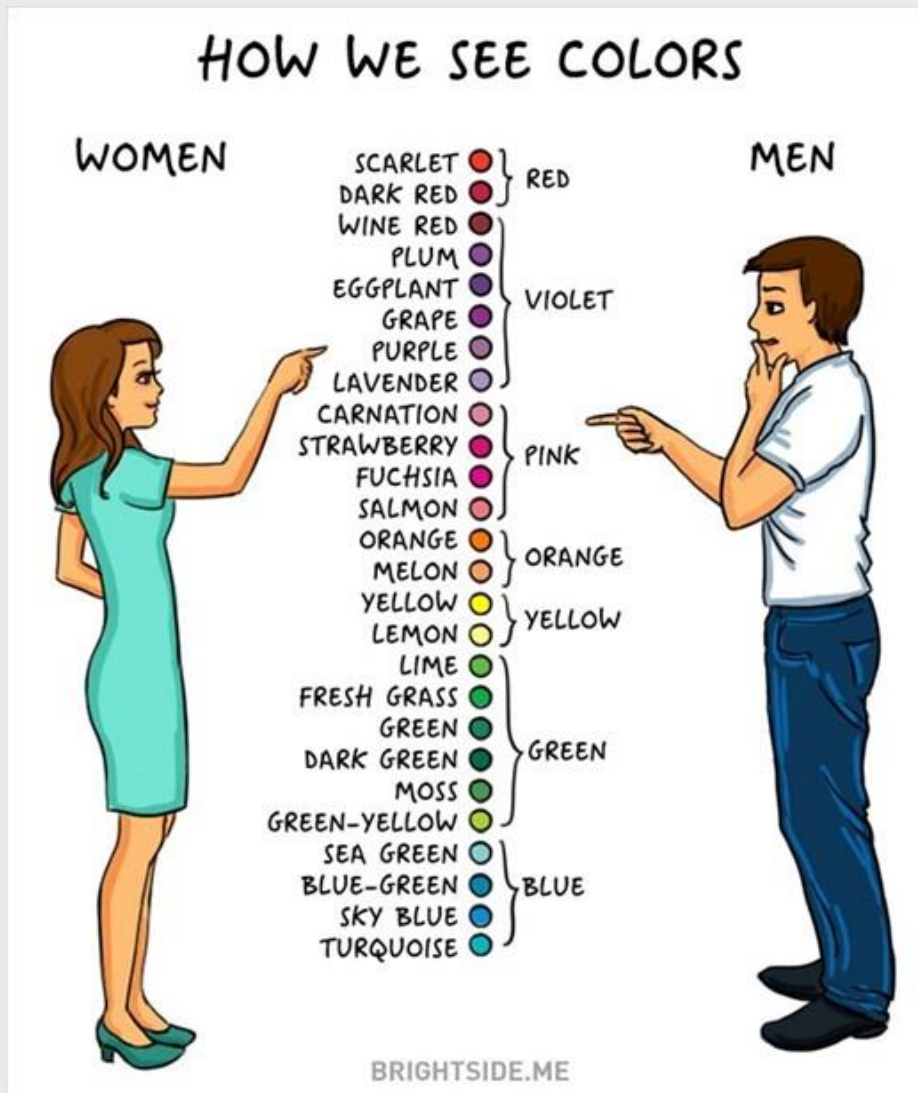
Say:

“Feed two birds with one scone.”

Λαϊκές αντιλήψεις της σχετικότητας: «στερεότυπα»

Color terms in *The Odyssey*

Blood	λευκός	White
	μέλας	Black
Dark cloud	ξανθός	Yellow
	πορφύρεος	Purple
Sea wave	έρυθρός	Bright red
	πόλιος	Gray
Rainbow	κυάνεος	Indigo
	φοίνιξ	Blood red

Γλωσσικές διαφορές

«[Π]αρόλο που το οπτικό φάσμα (η κλίμακα των χρωμάτων) είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους, οι γλώσσες το μορφοποιούν –το δομούν– διαφορετικά, όπως φαίνεται από το λεξιλόγιό τους (πβ. σχήμα σχετικά με τη μορφοποίηση του χρωματικού φάσματος στα αγγλικά και στα ουαλικά).

Το κλασικό παράδειγμα των χρωμάτων δείχνει πειστικά ότι τα εννοιολογικά όρια δεν συμπίπτουν. Με τις παρατηρήσεις αυτές συνδέεται και η υπόθεση των Sapir-Whorf για τη γλωσσική σχετικότητα (linguistic relativity), κατά την οποία η γλώσσα που μιλάει ένα άτομο επηρεάζει τους αντιληπτικούς και γνωστικούς του μηχανισμούς· κατά συνέπεια, η αντίληψη της πραγματικότητας δεν είναι απόλυτη, αλλά σχετική, με σύστημα αναφοράς κάθε φορά τη γλώσσα του παρατηρητή».

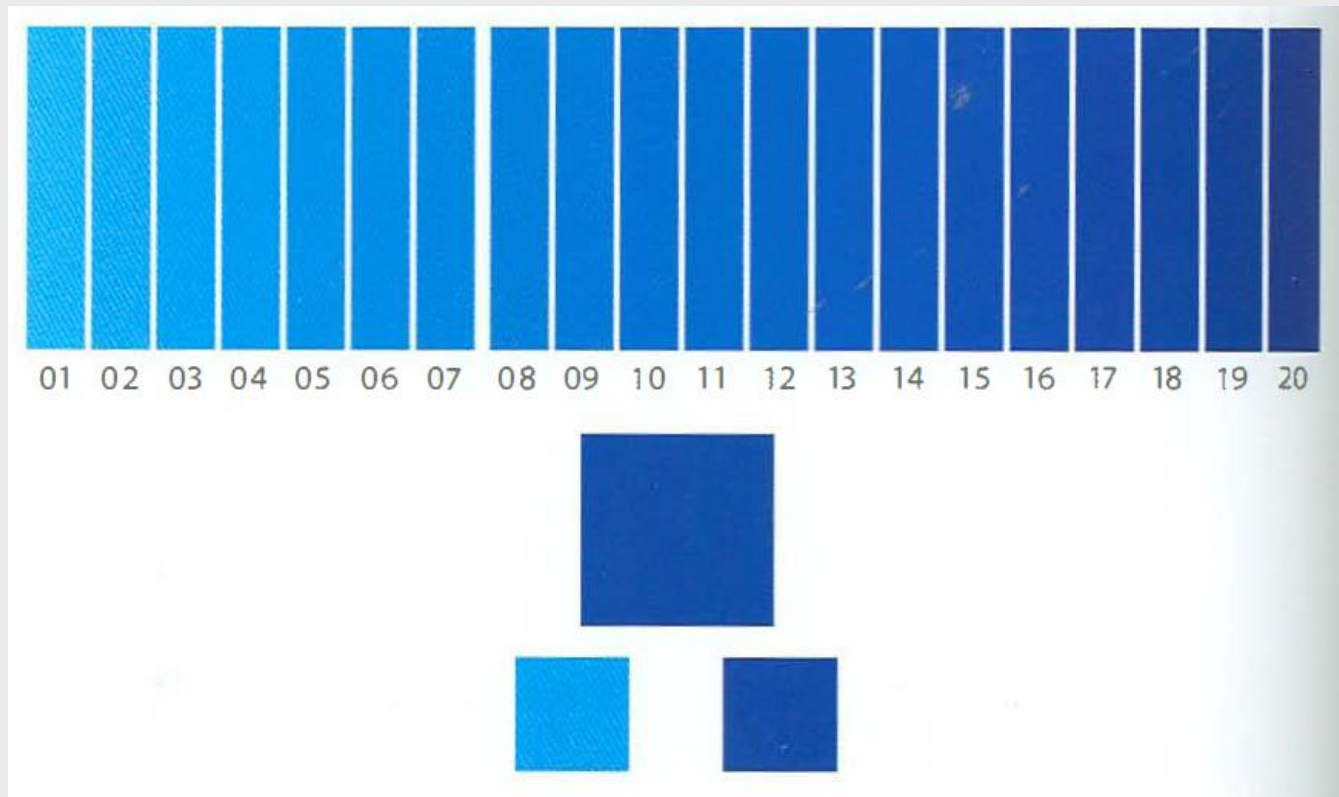
(Θ. Παυλίδου, *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*)

<u>αγγλικά</u>	<u>ουαλικά</u>
green	gwynedd
blue	glas
gray	
brown	llwyd

Πειραματικές επαληθεύσεις

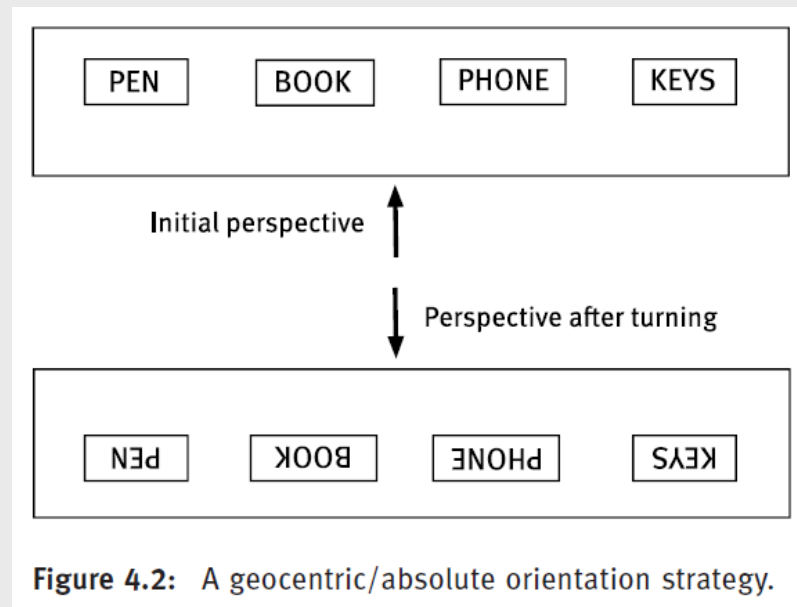
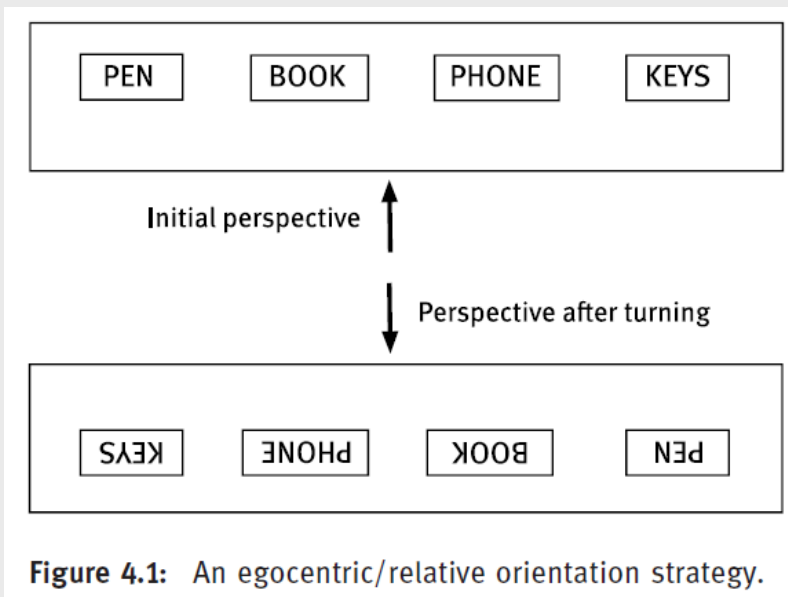
siniy (μπλε) και goluboy (γαλάζιο) στα ρωσικά
([Winawer κ.ά. 2007](#))

Πειραματικές επαληθεύσεις

Εγωκεντρικός και γεωκεντρικός προσανατολισμός
([Levinson κ.ά., μελέτες για Guugu Yimithirr κ.ά. γλώσσες](#))

Πειραματικές επαληθεύσεις

Διαφορές στο γραμματικό γένος

- » (π.χ., ο ήλιος / die Sonne / le soleil, το φεγγάρι / der Mond / la lune, η μέρα / der Tag / le jour, η νύχτα / die Nacht / la nuit)

The prediction was that German speakers would be better at remembering a proper name for “apple” if the name was *Patrick* than if it was *Patricia*, and the opposite should be true for Spanish speakers (because the word for “apple” is masculine in German, but feminine in Spanish). As predicted, Spanish and German speakers’ memory for object-name pairs (e.g., apple-*Patricia*) was better for pairs where the gender of the proper name was consistent with the grammatical gender of the object name (in their native language) than when the two genders were inconsistent. Since the object names used in this study had opposite grammatical genders, German speakers were better at remembering the name *Patrick* for the object “apple” than the name *Patricia*, and Spanish speakers were better at remembering the name *Patricia* for the object “apple” than the name *Patrick*.

Πειραματικές επαληθεύσεις

Συσχέτιση φτιαχτών ιταλικών λέξεων σε -o/-a με σημασιολογικά χαρακτηριστικά όπως:

- » ισχυρός/ή, μεγαλόσωμος/η, άσχημος/η / αδύναμος/η, μικρόσωμος/η, όμορφος/η ([Ervin 1962](#))

Συσχέτιση γαλλικής/ισπανικής λέξης με ανδρική/γυναικεία φωνή ([Sera κ.ά. 2002](#))

- » π.χ., la fourchette / el tenedor, la voiture / el carro, la banana / el platano , le lit / la cama, le nuage / la nube, le papillon / la mariposa

der Fichtenbaum - die Palme

Ein Fichtenbaum steht einsam

Im Norden auf kahler Höh'.

Ihn schläfert; mit weißer Decke

Umhüllen ihn Eis und Schnee.

Er träumt von einer Palme,

Die, fern im Morgenland,

Einsam und schweigend trauert

Auf brennender Felsenwand.

There stands a lonely pine-tree

In the north, on a barren height;

He sleeps while the ice and snow flakes

Swathe him in folds of white,

He dreameth of a palm-tree

Far in the sunrise-land,

Lonely and silent longing

On her burning bank of sand.

Αντεπιχειρήματα

» Ιεραρχία βασικών χρωματικών όρων:

άσπρο / μαύρο

< κόκκινο

< πράσινο / κίτρινο

< μπλε

< καφέ

< μοβ / ροζ / πορτοκαλί / γκριζο

» B. Berlin & P. Kay, *Basic Color Terms*, 1991· για τα ελληνικά βλ. A. Androulaki κ.ά., «Basic Colour Terms in Modern Greek: Twelve Terms Including Two Blues», *J. of Greek Linguistics* 7 (2006), 3-47.

» Δείτε: <https://youtu.be/gMqZR3pqMjg>

Ιεραρχία χρωματικών όρων

- » Στη γλώσσα Dani των Παπούα της Νέας Γουϊνέας το λέξημα *mili* σημαίνει «μαύρο/σκοτεινό». *Τι σημαίνει σ' αυτή τη γλώσσα ο χρωματικός όρος mola, δεδομένου ότι η γλώσσα αυτή έχει δύο μόνο βασικά λεξήματα για τα χρώματα;*
- » Τα πρώτα πέντε βασικά λεξήματα για τα χρώματα, μ' αυτή τη σειρά σπουδαιότητας, στη γλώσσα Trobriand (Kilivila): *purwakau* («λευκό/φωτεινό»), *bwaubwau*, *bweyani*, *digadegila* (αντί του παλαιότερου *kwinin* < κινίνη σε κίτρινα χαπάκια). *Τι σημαίνουν οι λέξεις;*

Θέλετε να μάθετε περισσότερα;

- » Guy Deutscher, *Through the Language Glass: Why the World Looks Different in Other Languages*. NY: Metropolitan Books, 2010.
- » Caleb Everett, *Linguistic Relativity*. Berlin/Boston: de Gruyter, 2013.
- » Σπύρος Μοσχονάς, «Η αγάπη των νεκρών», *ARB* 80 (Ιαν. 2017), 60-62.
- » Spiros Moschonas, "Popularizing linguistic relativity". *Diacronia* 11 (2020), A160 (1-20).

